

ДУХОВНІСТЬ І МУЗИКА В РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ МУЗИЧНОЇ ОСВІТИ В СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ

УДК 371.4 (075.32)

Мусянко-Репська В. І.

У статті представлено теоретичні позиції розвитку духовності особистості майбутніх випускників консерваторії, розкрита сутність ключових понять: «духовність», «особистість», «мистецтво», «цінності», «музична освіта» та «духовний розвиток особистості» майбутніх фахівців музичної освіти.

Ключові слова: *духовність, особистість, цінності, мистецтво, музична освіта, духовний розвиток, музика, функції, освітній простір.*

ДУХОВНОСТЬ И МУЗЫКА В РАЗВИТИИ ЛИЧНОСТИ В СОВРЕМЕННОМ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ПРОСТРАНСТВЕ

В. И. Мусяненко-Репская

В статье представлены теоретические позиции развития духовности личности будущих выпускников консерватории. Дана характеристика социокультурного пространства Украины, кризиса духовности. Раскрыта сущность ключевых понятий исследования: духовность, личность, искусство, музыка, ценности, музыкальное образование, функции музыкального образования (культурологическая, когнитивная, преобразующая, аксиологическая). Представлены структурные компоненты феномена «духовное развитие личности будущих специалистов музыкального образования: ценностно-ориентировочный, когнитивно-деятельностный, нравственно-этический, эмоционально-эстетический, оценочно-рефлексивный.

Ключевые слова: *духовность, личность, ценности, искусство, функции, музыка, музыкальное образование, развитие, образовательное пространство.*

THE INWARDNESS AND MUSIC IN PROCESS OF FORMING PERSONALITY AT THE CONTEMPORARY EDUCATION

V. Musienko-Reps'ka

The article deals with the theoretical stands of the development of inwardness of future conservatory alumnus' personalities. Characteristics of social and culture circumstances of Ukraine, are crisis of inwardness are reviewed.

In article the essence of key concept of the research are described: 'inwardness', 'personality', 'art', 'music', 'values', 'music education', 'function of music education' (cultural, cognitive, transform, axiological). The structural components of phenomenon 'the moral development of personality of future specialists of music education' are represented in it: value-approximated, cognitive-active, moral-ethic, emotional-ethic, axiological- reflexive.

Key words: inwardness, personality, values, art, function, music, music education, developments, education.

Провідною метою сучасної освіти є виховання і розвиток особистості, здатної жити у нестабільному суспільстві. У період економічного розвитку під впливом багатьох негативних чинників у нашій країні активізувались кризові явища, які торкнулись і духовної сфери особистості, кризи духовності, оскільки в українському суспільстві простежується розчарування молоді у високих духовних цінностях. Напружена ситуація в соціумі загострюється ще й тим, за словами І. Зайченко, що політика і мораль дедалі більше дистанціюються, розмежовуючи сфери життєвих інтересів, політичні важелі опиняються в руках відверто неморальних, а то і зовсім бездуховних лідерів (корупція, хабарництво, протекціонізм та інші аморальні явища), а висока духовність і висока мораль залишаються справою мізерної кількості романтиків [3, с.108].

Метою статті є розкрити ключові поняття дослідження, як-от: духовність, особистість, мистецтво, музика в аспекті підготовки майбутніх фахівців-вокалістів.

Проблема духовності особистості була предметом дослідження багатьох учених (М. Бердяєв, А. Богущ, Г. Горак, І.Зайченко, О. Киричук, С. Кримський, Г. Сагач, Л. Сохань, І. Степаненко, В. Сухомлинський, О. Сухомлинська та ін.). Звернемося насамперед до словникових джерел. Так, в енциклопедії освіти духовність тлумачиться як категорія людського буття, якою виражається його здатність до самотворення та творення культури; як вищий рівень розвитку особистості, на якому основними мотиваційно-смысловими регуляторами її життєдіяльності є вищі людські цінності. Це рівень найбільш зрілої і відповідальної (перед собою та ін.) особистості, здатної не тільки пізнавати та відображати довкілля, а й творити його; результатом творення довкілля є культура [2, с. 244].

Зауважимо, що у визначенні феномена «духовність» ученими відсутня єдність поглядів: з одного боку, науковці отождожують духовність з духовною культурою, з іншого – вважають духовність внутрішньою якістю особистості; як її духовні цінності [1].

Психологи розуміють духовність як творчу здатність особистості до самореалізації та самовдосконалення, що зумовлюється такими особливостями когнітивно-інтелектуальної, чуттєво-емоційної та вольової сфер, які є необхідними для успішного формування та реалізації потреби в цілеспрямованому пізнанні та ствердженні в її життєдіяльності істини, загальнолюдських етичних та естетичних цінностей, усвідомленні єдності себе і Всесвіту. На думку психологів, духовність є інтегрованою якістю особистості, ієрархією метамотивів та потреб, виходячи з яких особистість оцінює себе, інших, довкілля; найсуттєвішими для духовного розвитку особистості є такі потреби: самоповага, пізнання світу, себе, сенс життя, сприйняття та створення краси, здійснення добра та справедливості, досягнення психічної досконалості [8].

Витоки розуміння духовності, з педагогічного погляду, знаходимо у працях В. Сухомлинського, який уважав духовність якістю вихованої особистості. Отже, під духовно виховною людиною вчений розумів високоморальну, гу-

маністично спрямовану, фізично досконалу і естетично розвинену особистість, віддану своєму народові, своїй Батьківщині, яка не є байдужою до горя і біди інших людей, яка співчуває іншому і в разі потреби надає дієву допомогу.

За А. Богуш, духовність — це певний тип ставлення людини до природи, суспільства, інших людей, до самої себе; індивідуальна вираженість людини в системі її мотивів життєдіяльності; потреба в пізнанні світу, себе, смислу і призначення свого життя, потреба діяти для інших. Духовність — це необхідне внутрішнє підґрунтя для свободи особистості, творчості, відповідальності, для її гармонійного розвитку як справжнього суб'єкта власної життєдіяльності; це здатність до самотворення та творення культури. Це вищий рівень розвитку особистості, на якому регулятором її життєдіяльності є вищі людські цінності: Свобода, Добро, Істина, Краса, Справедливість, Людяність, які і спонукають її до творення довколишнього, до творення культури [1].

Філософи пов'язують духовність насамперед із цінностями як складовою суспільної свідомості (Г. Горак, М. Каган, В. Соловйов та ін.). Під цінностями вчені розуміють надвітальне утворення, як певний Абсолют, що є найвищим виміром людської духовності й орієнтиром буттєвого духу, ствердженням всезагального в індивіді, піднесення над суто вітальними інтересами [4].

Розглянемо сутність поняття «особистість», яку розуміємо як динамічну, відносно стабільну, цілісну систему інтелектуальних, соціокультурних, морально-вольових якостей людини; як діалектичну єдність загального, особливого і окремого.

Особистість педагога розглядаємо як особистість, яка виконує професійну роль педагога (вихователя, вчителя, викладача вищої школи) безпосередньо в педагогічній діяльності, яка має значний зміст особистісного, суб'єктивно привнесеного.

Одним із провідних засобів виховання духовності особистості майбутніх педагогів-фахівців музичних спеціальностей є музичне мистецтво.

Мистецтво — це творче відображення дійсності в художніх образах; сфера творчої художньої діяльності. Мистецтво є водночас педагогом, вихователем, творцем людської психології, бо воно впливає на внутрішній світ дитини, виховує здатність орієнтуватись у довкіллі, стимулює сприйнятливність прекрасного, розвиток образного мислення і творчої уяви, збагачує духовне життя людини.

Упродовж багатьох століть людина в різних видах мистецтва віддзеркалювала своє ставлення до довкілля, людини, взаємовідносини між людьми; вчила сприймати Красу, Добро, Любов у різних художніх образах і засуджувати Зло. Саме через мистецтво передається майбутнім поколінням величезне духовне надбання людства.

Одним із видів мистецтва є музика, що відображує довкілля у звукових образах. Музика ґрунтується на здатності людини асоціювати слухові відчуття із власними переживаннями, станами і впливами довкілля.

За даними вчених (Г. Балл, Є. Клімов, О. Рудницька та ін.), музично-творча діяльність майбутніх професіоналів у галузі музичного мистецтва ґрунтується на мотиваційно-ціннісному компоненті, складником якого є висока духовність особистості.

Випускники консерваторії набувають мистецької освіти, яку розуміємо як освітню галузь, спрямовану на розвиток у майбутніх фахівців спеціальних здібностей і смаку, естетичного досвіду і ціннісних орієнтацій, здатність до спілкування з художніми цінностями у процесі активної творчої діяльності та вдосконалення власної почуттєвої культури [6, с.34].

Мистецька музична освіта виконує низку функцій, а саме:

- культурологічну функцію, що зумовлює формування у майбутніх фахівців музичної культури (культури співу), складовою якої є сформованість високої духовності;

- когнітивну функцію: озброєння студентів музичними знаннями відповідного до їхнього майбутнього фаху;

- перетворювальну функцію: перебуваючи в культурно-музичному мистецькому середовищі, особистість розвиває себе, своє світобачення, свої ціннісні орієнтації, своє самоставлення до морально-духовного сприйняття впливів довкілля;

- аксіологічну функцію: побудова особистістю ієрархії цінностей, «системна трансформація якої визначає зміщення духовно-моральних і морально-етичних характеристик соціальної групи щодо загальнолюдської аксіологічної школи» [6].

Визначимо структурні компоненти «духовного розвитку особистості майбутніх фахівців музичної освіти». Серед них такі компоненти:

- ціннісно-зорієнтовний;

- знансєво-діяльнісний;

- морально-етичний;

- емоційно-естетичний;

- оцінно-рефлексивний.

Ціннісно-орієнтовний компонент передбачає формування у студентів духовних потреб і духовних ціннісних орієнтацій, їхнє прагнення до засвоєння загальнолюдських та індивідуальних цінностей: людяність, добро, краса, справедливість та керування ними у своїй поведінці.

Знансєво-діяльнісний компонент визначається такими особливостями майбутніх фахівців як прагнення, їх до нових знань, самостійність і критичність мислення; цілеспрямованість, самовладання, саморегуляція, самоставлення, самопізнання, свідоме керування своїми почуттями в негативних ситуаціях.

Морально-етичний компонент спрямовує студентів на засвоєння морально-етичних категорій, таких, як добро, істинність, краса, чесність, справедливість, ввічливість, скромність, дисциплінованість, правдивість, чемність та вміння і звички керуватися ними у своїй поведінці, в духовних вчинках, у майбутній професійній діяльності.

Духовний вчинок особистості розуміємо як безкорисну дію людини, спрямовану на підтримку, допомогу, співчуття іншим людям, турботу про близьких людей, друзів, живих істот, предметів і об'єктів довкілля.

Емоційно-естетичний компонент спрямовує майбутніх педагогів музичної освіти на розвиток у вихованців вищих естетичних почуттів, їхнє прагнення до краси, гармонії в довкіллі, досконалості своїх дій в естетичному напрямі, здатності пережити почуття естетичного задоволення. Спрямованість роботи

педагога на розвиток дітей емоційної сфери: здатність переживати різноманітні почуття й емоції, виявляти і відчувати почуття совісті, провини, сумніву, любові, надії, довіри; досягнення духовної цілісності та гармонії.

Оцінно-рефлексивний компонент спрямовує майбутніх фахівців на адекватну самооцінку як результатів своєї діяльності, так і власної поведінки.

У науці існує думка, що в основі розвитку духовності лежить наслідування – як первинний акт духовності, який і є підґрунтям для виникнення морально-етичного й художньо-естетичного ставлення до довкілля і прояву творчого ставлення людини до самої себе. На думку вчених, духовність наявна тоді, коли об'єктом творчості стає сама людина, тобто коли така особистість творить саму себе шляхом наслідування того, що вона сприймає в довкіллі. З цих позицій надзвичайно важливо створити для учнів сприятливе розвивальне середовище, в якому духовно-моральними чинниками виступали б споконвічні цінності: Краса, Доброта, Любов, Істина, що втілені у найкращих творах мистецтва (художні картини, скульптура, музика, література тощо) і є найбільш ефективними засобами духовного розвитку особистості і реалізуються в художньо-естетичній, музичній, образотворчій та художньо-мовленнєвій діяльності.

Отже, духовність і музика взаємопов'язані. Вважаємо, що саме музична педагогіка покликана подолати кризу духовності в нашому суспільстві, відродити національну культуру, гуманізувати процес навчання молоді, сприяти одуховленню й естетизації соціального довкілля.

Література

1. Богуш А.М. Духовний розвиток дитини у вимірі мистецтва/ А. М. Богуш// Дошкільне виховання. – 2013 – № 9.
2. Енциклопедія освіти/ гол. редактор В. Г. Кремень. – К. : Юрінком Інтер, 2008.
3. Зайченко І. В. Уроки формування духовності особистості/ І.В. Зайченко. – Реабілітаційна педагогіка на рубежі ХХІ ст. – К. : 1998, ч. 1.
4. Маценко Ж. Духовність: Феномен психології та об'єкт виховання / Ж. Маценко. – К. : Освіта України, 2010.
5. Мистецтво в розвитку особистості: – монографія/ за ред. Н.Г. Нічкало. – Чернівці : Зелена Буковина, 2006.
6. Рудницька О. П. Педагогіка. Загальна та мистецька/ О. П. Рудницька – Тернопіль : Богдан, 2005.
7. Сухомлинська О.В. Концептуальні засади формування духовної особистості на основі християнських моральних цінностей// Шлях освіти. – 2002. - №4.
8. Юзвак Ж.М. Духовність: психологічні аспекти/ Українська психологія: сучасний потенціал. – Т.3. – К, 1996.

THE INWARDNESS AND MUSIC IN PROCESS OF FORMING PERSONALITY AT THE CONTEMPORARY EDUCATION

V. Musienko-Reps'ka

Abstract. The article deals with the theoretical stands of the development of inwardness of future conservatory alumnus“

personalities. Characteristic of social and culture circumstances of Ukraine and crisis of inwardness are reviewed.

In article the essence of key concept of the research are described: 'inwardness', 'personality', 'art', 'music', 'values', 'music education', 'function of music education' (cultural, cognitive, transform, axiological). The structural components of phenomenon 'the moral development of personality of future specialists of music education' are represented in it: value-approximated, cognitive-active, moral-ethic, emotional-ethic, axiological-reflexive.

Key words: inwardness, personality, values, art, function, music, music education, developments, education.

РОЛЬ ПАРТНЕРСТВА ЗАГАЛЬНООСВІТНИХ І ПРОФЕСІЙНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ПРИ ПІДГОТОВЦІ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ ДЛЯ СУЧАСНОГО РИНКУ ПРАЦІ

УДК 377+377.3+331.5

Шапошнікова Н. П.

В статті розглядаються деякі аспекти співпраці професійно-технічних та загальноосвітніх навчальних закладів для якісної підготовки кваліфікованих робітників в сучасних умовах ринкової економіки.

Ключові слова: кваліфікований робітник, професійно-технічна освіта, професійний навчальний заклад, загальноосвітній навчальний заклад, ринок праці.

РОЛЬ ПАРТНЕРСТВА ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ И ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ ПРИ ПОДГОТОВКЕ КВАЛИФИЦИРОВАННЫХ РАБОЧИХ ДЛЯ СОВРЕМЕННОГО РЫНКА ТРУДА

Н. П. Шапошнікова

В статье рассматриваются некоторые аспекты сотрудничества профессионально-технических и общеобразовательных учебных заведений для качественной подготовки квалифицированных рабочих в современных условиях рыночной экономики.

Ключевые слова: квалифицированный рабочий, профессионально-техническое образование, профессиональное учебное заведение, общеобразовательное учебное заведение, рынок труда.

THE ROLE OF PARTNERSHIP OF GENERAL EDUCATION, PROFESSIONAL AND EDUCATIONAL ESTABLISHMENTS WHILE TRAINING SKILLED WORKERS FOR CONTEMPORARY LABOR-MARKET

N. P. Shaposhnikova

The article contains some aspects of partnership of professional-technical and generally not specialized educational establishments for qualitative training of skilled workers in contemporary conditions of market economy.